

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
КАФЕДРА СТАТИСТИКИ**

ПРАВОВА СТАТИСТИКА

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни
підготовки магістра
спеціальності 081 «Право»

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Строчи́хін Ю.Ф., к.е.н., доцент, зав.кафедрою
статистики ВНЗУ «Полтавський університет
економіки і торгівлі»

Гречка О.В., к.е.н., старший викладач кафедри
статистики ВНЗУ «Полтавський університет
економіки і торгівлі»

Рецензенти:

Калашник Л.В. - начальник Головного управління статистики у Полтавській
області;

Махмудов Х.З. – д.е.н., професор, зав. кафедри бізнес-адміністрування і права
Полтавської державної аграрної академії;

Осташова В.О. – к.ю.н., доцент кафедри бізнес-адміністрування і права
Полтавської державної аграрної академії

Обговорено і схвалено на засіданні
кафедри статистики
протокол № 4 від 18 грудня 2015 р.
Зав.кафедри _____ доц. Строчи́хін Ю.Ф.

УЗГОДЖЕНО

На засіданні науково-методичної групи
напрямку підготовки/спеціальності
протокол № 2 від 24 грудня 2015 р.
Голова науково-методичної групи
_____ проф. Лаврик Г.В.

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної ради
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
« _____ » _____ 2016 р.
_____ проф. Рогоза М.Є.

ВСТУП

Оволодіння методиками статистичного обліку і аналізу складних суспільних явищ під час вивчення дисципліни правової статистики має важливе значення в підготовці фахівців із вищою юридичною освітою. Фахівці у галузі юриспруденції, у практичній діяльності мають справу не тільки з конкретними правовими фактами та подіями, а й з масовими суспільно-правовими явищами і процесами, статистичний аналіз яких є необхідною умовою їх професійної діяльності.

При вивченні курсу слід враховувати, що студенти не мають достатніх навичок прикладних розрахунків, тому при викладенні теоретичного та при розгляді практичного матеріалу слід детально роз'яснювати логіку побудови статистичних розрахунків та їх зміст. Знання отримані під час засвоєння дисципліни мають важливе значення при вивченні окремих галузей права (кримінального, цивільного, адміністративного й ін.) та кримінології. Жодна із зазначених наук не може обійтися без статистичних даних про суспільно-правові явища і процеси, без кількісного оцінювання тих понять і категорій, які розробляються та висвітлюються ними.

Міжпредметні та міждисциплінарні зв'язки: кримінологія, соціологія, кримінально-виконавче, кримінальне право, адміністративна діяльність, кримінальний, цивільний процес, інформатика.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни полягає в тому, щоб дати студентам знання основних положень теорії статистики щодо методів збирання, систематизації та аналізу інформації і методики застосування статистичного інструментарію для вивчення масових соціально-правових процесів і явищ на макро- та мікрорівнях. Використання статистичних методів дослідження дозволить їм краще розібратися в особливостях соціально-правового розвитку держав, оцінювати ефективність діяльності правоохоронних органів.

Завданням дисципліни є засвоєння студентами принципів організації статистичних спостережень та узагальнення їх даних, побудови статистичних показників, методики аналізу інформації про соціально-правові явища і процеси.

В результаті вивчення курсу студент повинен **знати**: основні категорії та поняття статистичної науки; принципи та методику збирання і обробки статистичної інформації про правопорушення та діяльність правоохоронних і судових органів; логіку розрахунку і економічний зміст найважливіших статистичних показників, їх взаємозв'язки і взаємозалежності.

Після завершення вивчення курсу студент повинен **вміти**: заповнювати усі види документів первинного обліку роботи судових та правоохоронних органів; формувати необхідні масиви статистичної інформації, узагальнювати, аналізувати статистичні дані і надавати їх у вигляді, необхідному для інформаційного огляду або аналітичного звіту; аналізувати динаміку і тенденції правопорушень з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів впливу; прогнозувати динаміку соціально-правових явищ і процесів, оцінювати ризики

у їх розвитку; обґрунтувати логіку вибору найбільш доцільних для конкретних умов способів і прийомів аналізу; грамотно і наочно оформлювати результати розрахунків, аргументувати висновки.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Загальна методологія збирання, систематизація та узагальнення статистичної інформації

Тема 1. Предмет, метод і організація статистики. Правова статистика як галузь статистичної науки

Становлення статистики як науки. Предмет статистики. Основні поняття і категорії статистичної науки. Статистична сукупність. Закон великих чисел і статистичні закономірності. Основний науковий метод статистики. Етапи статистичного дослідження і статистична методологія. Сучасна організація статистики в Україні. Завдання статистики. Міжнародні статистичні організації.

Галузі статистичної науки. Історія розвитку правової статистики. Предмет і мета правової статистики, її галузі і підгалузі.

Тема 2. Статистичне спостереження в правовій статистиці

Суть статистичного спостереження. План статистичного спостереження. Програмно-методологічне забезпечення статистичного спостереження: мета, об'єкт, одиниця і програма статистичного спостереження. Одиниця спостереження і одиниця сукупності (звітна одиниця). Статистичні бланки (формуляри).

Організаційне забезпечення статистичного спостереження: організаційні форми, види і способи статистичного спостереження. Об'єктивний і суб'єктивний час статистичного спостереження. Місце проведення статистичного спостереження. Попередні роботи, супутні проведенню статистичного спостереження. Помилки статистичного спостереження і їх класифікація. Методи перевірки достовірності результатів статистичного спостереження.

Облік злочинів у правоохоронних органах. Звітність правоохоронних і судових органів.

Тема 3. Зведення і групування даних правової статистики

Суть і завдання статистичного зведення. Види зведень. Групування даних правової статистики як основа зведення. Види статистичних угруповань. Методологія побудови статистичних групувань. Ряд розподілу як результат статистичного групування, елементи і види рядів розподілу.

Статистична таблиця як інструмент наочного представлення підсумків зведення і групування. Елементи, види і основні правила побудови статистичних таблиць. Статистичні графіки, їх види і умови застосування.

Тема 4. Абсолютні і відносні величини і їх застосування в правовій статистиці

Абсолютні статистичні величини, їх види і одиниці вимірювання.

Відносні величини, їх види і способи розрахунку. База відносної величини і правила її вибору, одиниці вимірювання відносних величин. Поняття процентного (відсоткового) і промільного пунктів.

Статистичні показники стану злочинності і техніка їх розрахунку. Вивчення структури злочинності за різними ознаками (за ступенем тяжкості, за спрямованістю, за змістом злочинного діяння, за місцем і часом здійснення, за складом і тощо).

Показники рівня і латентності злочинності і статистичний аналіз їх динаміки.

Порівняльний аналіз стану злочинності в різних адміністративно-територіальних одиницях.

Тема 5. Середні величини і аналіз варіації показників правової статистики

Поняття і умови використання середньої величини в статистиці. Степенева середня і її форми. Середня арифметична проста і зважена. Ваги середньої арифметичної. Особливості обчислення середньої арифметичної в інтервальних рядах розподілу. Середня гармонічна проста і зважена. Правила вибору виду і форми степеневі середньої. Зв'язок середніх і відносних величин. Середня арифметична альтернативної ознаки.

Структурні середні і їх призначення. Техніка обчислення моди, медіани і інших структурних середніх.

Поняття варіації і необхідність її вивчення. Основні показники варіації і методика їх розрахунку: розмах варіації, середнє лінійне відхилення, дисперсія, середнє квадратичне відхилення, коефіцієнт варіації. Показники варіації альтернативної ознаки.

Тема 6. Застосування вибіркового спостереження в правовій статистиці

Суть і переваги вибіркового спостереження. Генеральна і вибіркова сукупності і їх узагальнювальні характеристики, помилка вибіркового спостереження. Схеми, види і способи відбору одиниць у вибіркову сукупність. Розрахунок середньої і граничної помилок репрезентативності для кількісної і альтернативної ознак. Визначення необхідної чисельності вибіркової сукупності. Способи розповсюдження результатів вибіркового спостереження на генеральну сукупність. Практика застосування вибіркового спостереження в правовій статистиці.

МОДУЛЬ 2

Статистичний аналіз динаміки та взаємозв'язків соціально-правових явищ

Тема 7. Застосування методів кореляційно-регресійного і дисперсійного аналізу в правовій статистиці

Поняття кореляційного і функціонального зв'язку між ознаками. Види і форми кореляційних зв'язків. Методика побудови рівняння регресії і змістовна інтерпретація його параметрів. Показники тісноти кореляційного зв'язку і їх розрахунок.

Дисперсійний аналіз зв'язку ознак. Види дисперсій і техніка їх розрахунку. Правило додавання дисперсій. Обчислення емпіричних кореляційного відношення і коефіцієнта детермінації. Перевірка результатів кореляційно-регресійного і дисперсійного аналізу на статистичну значущість.

Тема 8. Динамічні ряди в правовій статистиці і їх аналіз

Поняття динамічного ряду, його елементи. Види рядів динаміки. Забезпечення порівнянності рівнів динамічного ряду між собою. Статистичні характеристики динамічного ряду, методика їх розрахунку і взаємозв'язок. Середні показники ряду динаміки і способи їх обчислення.

Тема 9. Аналіз тенденцій розвитку та коливань. Основи статистичного прогнозування криміногенної ситуації

Поняття основної тенденції ряду динаміки і методи її виявлення: укрупнення інтервалів, ковзна середня, приведення рядів до однієї основи, аналітичне вирівнювання динамічного ряду. Вимірювання сезонних коливань даних правової статистики.

Поняття кримінологічного прогнозування. Види кримінологічних прогнозів. Методи кримінологічного прогнозування і їх зміст. Планування профілактики злочинності.

Тема 10. Статистичні індекси

Поняття статистичного індексу. Види індексів. Методологія побудови агрегатних індексів. Середні арифметичні і середні гармонічні індекси.

Індексний аналіз динаміки середнього рівня інтенсивного показника в правовій статистиці.

Способи розкладання абсолютного приросту складного (результативного) показника правової статистики за двома впливаючими чинниками.

3. Рекомендована література

Нормативно-правові акти:

1. Про внесення змін до Закону України “Про державну статистику” : Закон України від 13.07.2000 р. № 1922-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 43. – Ст. 362.

2. Про інформацію : Закон України від 02.10.92 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
3. Про Державну службу статистики України [Електронний ресурс]: положення : затверджене Указом Президента України від 06.04.2011 р. № 396/2011. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
4. Про єдиний облік злочинів [Електронний ресурс] : інструкція : затверджена наказом Генеральної прокуратури України від 26.03.2002 р. № 20, Міністерства внутрішніх справ України від 26.03.2002 р. № 84, Служби безпеки України від 26.03.2002 р. № 293, Державної податкової адміністрації України від 26.03.2002р. № 126, Міністерства юстиції України від 26.03.2002 р. № 18/5. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
5. Про затвердження форм статистичних звітів щодо роботи судів загальної юрисдикції (крім господарських) та Інструкції щодо їх заповнення від 27.05.2002 р. № 206/90/44/5 [Електронний ресурс]: наказ Державного комітету статистики України, Верховного Суду України, Міністерства юстиції України : зареєстрований у Міністерстві юстиції України 28.05.2002 р. № 461/6749. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
6. Про затвердження Інструкції щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 1-АП “Звіт про розгляд справ про адміністративні правопорушення та осіб, які притягнуті до адміністративної відповідальності” [Електронний ресурс]: наказ Державного комітету статистики України від 26.10.2009 р. № 405. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
7. Про судоустрій України : Закон України від 07 лют. 2002 р. № 3018-III //Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 27–28. – Ст. 180.
8. Інструкція з діловодства в місцевому загальному суді від 27 черв. 2006 р. за № 68 : (Зареєстр. в М-ві юстиції 24 лип. 2006 р.). – К. : ДСА України, 2006.
9. Інструкція щодо заповнення статистичної картки обліку сум шкоди, завданої злочином, від 17 лют. 2005 р. за № 21. – К.: ДСА України, 2005.
10. Інструкція про порядок заповнення та подання документів первинного обліку злочинів, осіб, які їх вчинили, руху кримінальних справ від 26 берез. 2002 р. / Ген. прокуратура, СБУ, МВС, ДПА, Мін’юст України. – К. : 2002. – С. 31.
11. Інструкція з діловодства в господарських судах України від 19 груд. 2003 р. за № 67 / Мін’юст України. – К., 2003. – С. 18.
12. Інструкція щодо заповнення статистичної картки на особу, стосовно якої судом розглянуто кримінальну справу від 18 берез. 2004 р. зі змінами від 14 січ. 2005 р. – К. : ДСА України, 2005.
13. Про порядок ведення спеціальної митної статистики : Постанова Кабміну України від 12 груд. 2002 р. № 1865 // Уряд. кур’єр. – 2002. – 19 груд. – С. 20.

Основна література

14. Захожай В. Б. Правова статистика : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Б. Захожай, В. С. Федорченко ; Міжрегіональна академія управління персоналом. – К. : МАУП, 2003. – 368 с.
15. Кальман О. Г. Правова статистика : підручник / О. Г. Кальман, І. О. Христич. – Х. : Право, 2004. – 304 с.

16. Камлик М. І. Правова статистика : навчальний посібник / М. І. Камлик. – К.: Атіка, 2004. – 240 с.
17. Навроцька Н. Г. Правова статистика : навч. посібник / Н. Г. Навроцька. – К.: Знання, 2007. – 279 с.
18. Непран А.В. Правовая статистика: учеб. пособие / А. В. Непран, И. Е. Тимченко, О. М. Левчук. – Х. : БУРУН и К ; К.: КНТ, 2014. – 192 с.
19. Правова статистика: підручник / [В. В. Голіна та ін.] ; за ред. проф. В. В. Голіни ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2014. – 250 с.
20. Правова статистика: підруч. / Є. М. Моїсеєв [та ін.]; Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К. : Атіка, 2008. – 392 с.

Додаткова література

21. Голіна В. В. Правова статистика : підручник / В. В. Голіна, І. О. Христич, О. Ю. Шостко та ін. ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого ; В. В. Голіна (ред.). – Х. : Право, 2009. – 196 с.
22. Іванов Ю.Ф. Правова статистика: посіб. для підготов. до іспитів / Ю. Ф. Іванов. - К. : Вид. Паливода А. В., 2008. – 204 с.
23. Кулик О. Кримінологічний аналіз злочинності в Україні: напрями вдосконалення методології та методики // Право України.– 2009.– №7.– С.52.
24. Правова статистика: [навчальний посібник] / [М.П. Пихтін, Г.С. Поліщук, М.І. Шерман та ін.]; за заг ред. М.П. Пихтіна.– К.: ФОП О.С. Ліпкана, 2011.– 272 с.
25. Правова статистика: навч. посіб. / [Стратонов В. М. та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., заслуж. юриста України Стратонова В. М. ; Півден. регіон. наук. центр Нац. акад. прав. наук України, Херсон. держ. ун-т, Юрид. ф-т. - 2-ге вид., правл. – Херсон : Гельветика, 2013. - 287 с.
26. Ткач Є.І. Загальна теорія статистики: Підручник. – Тернопіль: Лідер, 2007. – 440 с.
27. Тринько Р.І. Основи теоретичної і прикладної статистики: навч.посіб. – К.: Знання, 2011. – 397 с.
28. Ефимова М. Р. Практикум по общей теории статистики. – М.: Финансы и статистика, 2011. – 368 с.
29. Єріна А.М., Пальян З.О. Теорія статистики. Практикум. – К.: Знання, 2008. – 267 с.
30. Калачова І.В. Правова статистика: навч. посібник / І. В. Калачова, Г. Г. Трофімова ; Київський національний економічний ун-т. – К.: КНЕУ, 2005. – 298 с.
31. Кальман О. Г. Статистичний облік і звітність у правоохоронних органах України : наук.-практ. посіб. / Кальман О. Г., Христич І. О. – Х.: ІВПЗ АПрН України : Гимназия, 2002. – 140 с.
32. Кулинич О.І. Правова статистика: навч. посібник для студ. вищ. юридичних закладів освіти / О. І. Кулинич, Р. О. Кулинич. – Хмельницький : Поділля, 2002. – 239 с.
33. Лугінін О.Є. Статистика: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 608 с.

34. Теория статистики: Учебник/ Под ред. Р.А.Шмойловой. – М.: Финансы и статистика, 2008.– 576 с.
35. Трофімова Г. Г. Правова статистика : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Г. Г. Трофімова. – К. : КНЕУ, 2000. – 75 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумкове оцінювання знань з дисципліни «Правова статистика» здійснюється у формі іспиту. За результатами поточного і підсумкового модульного контролю студент отримує до 100 балів за 100-бальною шкалою оцінювання.

5.Засоби діагностики успішності навчання

Засобами діагностики успішності навчання студентів з дисципліни «Правова статистика» є усне та письмове опитування студентів з питань, визначених планом практичних занять, письмове складання студентами тестів.

При проведенні практичних занять контроль здійснюється при розв'язуванні окремими студентами біля дошки та «малими групами» комплексу практичних задач.

Поточний контроль, який застосовується під час індивідуально-консультативних занять, здійснюється за допомогою відповідних тестів в усній або письмовій формі. Такий контроль застосовується по відношенню до тих студентів, які мають поточну заборгованість із поважних причин.

Поточний контроль виконання студентами індивідуальних (домашніх) завдань здійснюється за допомогою перевірки викладачем результатів розв'язання розрахункових завдань.